TARBIYAVIY JARAYONLARGA TAYYORLASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

F.X. Ibragimova
TDIU, p.f.d (DSc) dotsent

Annotatsiya. Maqolada ta'lim oluvchilarni tarbiyaviy jarayonlarga tayyorlashning o‘ziga xos pedagogik xususiyatlari va samarali usullari yoritilgan. Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: tarbiyaviy jarayon, tarbiya, pedagogika, ta'lim, metodlar, tarbiyaviy faoliyat.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности подготовки обучающихся к воспитательным процессам. Анализируются современные педагогические подходы к организации воспитательной деятельности.

Ключевые слова: воспитательный процесс, воспитание, педагогика, образование, методы, воспитательная деятельность.

Abstract. The article discusses the specific features of preparing learners for educational and upbringing processes. Modern pedagogical approaches to organizing educational activities are analyzed.

Keywords: educational process, upbringing, pedagogy, education, methods, educational activities.

Oliy pedagogik ta’lim jarayonida birinchi navbatda bo‘lajak o‘qituvchilarga tarbiya nazariyasi, tarbiya jarayoni, tarbiya prinsiplari, tarbiya qonuniyatlari, tarbiya metodlari, tarbiya psixologiyasi, tarbiyaviy muhit, tarbiyalanganlik darajasi, tarbiyalovchi ta’lim, tarbiyani tashkil etish shakllari haqidagi bilim va tasavvurlar hosil qilinadi. Shu maqsadda biz quyida ushbu tushunchalarni tavsifini berishga harakat qildik.

Bugungi kunda o‘qituvchilarning kognitiv xarakterdagi innovatsion faoliyatni amalga oshirishi tarbiyaviy jarayonlarning sifatini ta’minlashga qo‘yilayotgan talablar bilan pedagoglarning mazkur jarayonning aniq loyihalashtira olmasliklari orasida muayyan ziddiyatlar mavjud. Ayni paytda tarbiyaviy jarayonlarni sifatli tashkil etishga bo‘lgan pedagogik ehtiyoj kuchaymoqda. Buning natijasida “tarbiyaviy faoliyat”, “tarbiyaviy jarayon”, “tarbiyaviy jarayonlarning mazmuni”, uni loyihalash, amalga oshirishga bo‘lgan talablar ham ortmoqda.

Tarbiya nazariyasi – tarbiyaviy jarayonlarni nazariy jihatdan aso-

slashdan iborat bo‘lgan qarashlar, yondashuvlarni ifodalovchi pedagogik xodisa. Tarbiya nazariyasi ajdodlarimizning tarbiya sohasidagi boy, nazariy-empirik tajribasi va xalq pedagogikasi hamda xalqaro tajribalarga tayanadi. Tarbiya nazariyasini yaratish va boyitishda falsafa, sotsiologiya, etika, estetika, fiziologiya, psixologiya fanlariga oid nazariy yondashuvlarga asoslaniladi. Tarbiya nazariyasi pedagogikaning boshqa bo‘limlari: pedagogikaning umumiy asoslari, ta’lim nazariyasi, pedagogik menenjment nazariyasi bilan uzviy aloqadorlikda ish ko‘radi.

Tarbiya jarayoni – shaxsni tarbiyalash, uni bilim olish, mehnat qilish, kasb-hunar egallashga undash va bu xatti-harakatni asta- sekin ko‘nikmaga aylantirib borishga yo‘naltirilgan pedagogik jarayonni ifodalovchi atama. O‘quvchilar tarbiya jarayonida aqliy- intellktual, ma’naviy-axloqiy, estetik, jismoniy jihatdan rivojlanadilar. O‘quvchilarning intellektual rivojlanish darajalari ularning shaxsiy sifatlari va ijtimoiylashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijada ular shaxs sifatida shakllanib, ma’naviy-axloqiy jihatdan rivojlanadilar va mikrosotsiumga moslashadilar. Samarali tashkil etilgan tarbiya jarayonlar o‘quvchilarning taraqqiyotini jadallashtiradi.

Tarbiyaviy jarayonlar muayyan prinsiplargan tayangan tashkil etiladi. Tarbiya prinsiplari – pedagoglarga tarbiyaviy jarayonlarning mazmuni, maqsadi, uni tashkil etish mexanizinini ishlab chiqishga asos bo‘ladigan qoidalar majmuini ifodalovchi atama. Tarbiya prinsiplariga tarbiyaviy jarayonlarni loyihalash va tashkil etishda tayaniladi, u tarbiyaning o‘ziga xos xususiyatlari va qonuniyatlarini aks ettiradi. Tarbiya prinsiplari ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan pedagogik meros hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarga tayangan holda tanlanadi. Tarbiyaviy jarayonlarni muayyan prinsiplarga tayangan holda tashkil etish asosida uning samaradorligi ta’minlanadi.

Tarbiya prinsiplari sirasiga quyidagilar kiradi: tarbiyaviy jarayonlarning maqsadga yo‘naltirilganligi, tarbiyaviy jarayonlarning insonparvarlik va demokratiyaga asoslanganligi, tarbiyaviy jarayonlarni ijtimoiy hayot bilan bog‘liqligi, tarbiyada milliy-madaniy va umuminsoniy qadriyatlarning ustivorligi, tarbiyaviy jarayonlarda o‘quvchilarning yosh va gender xususiyatlari, rivojlanish darajalari hamda shaxsiy imkoniyatlarining hisobga olinganligi, ta’lim-tarbiyaning birligi va izchilligi kabilar.

Tarbiya jarayoni o‘ziga hos qonuniyatlarga tayanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tarbiyaviy jarayonlarni loyihalashga tayyorlashda ushbu qonuniyatlar aniq hisobga olinishi lozim.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tarbiyaviy jarayonlarni loyihalashga tayyorlashda ularning tarbiyaviy ishlar, ma’naviy-ma’rifiy yo‘nalishlari va maz-

muni bilan yaqindan tanishtirishga ham alohida e’tibor qaratish talab qilinadi.

Mazkur yo‘nalishda olimlar o‘zlarining qarashlarini bayon qilganlar. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, o‘qituvchining ijodkorligi va innovatsion yondashuvlarga tayangan holda o‘quv- tarbiya jarayonini tashkil etishi samaradorlikni ta’minlashda muhim o‘rin egallaydi.

O‘qituvchi kognitiv faoliyatining samaradorligini ta’minlashda ta’lim mazmuni ham muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham, ta’lim mazmunini yangilash barobarida bo‘lajak o‘qituvchilarni tarbiyaviy jarayonlarni loyihalashga tayyorlash mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyati vujudga keladi.

Kogntiv xarakterdai innovatsion pedagogik jarayonlarning xususiyatlari, mazmuni, tarkibi hamda tasnifini aniqlash kognitiv faoliyat natijalarini har tomonlama chuqur tahlil qilishni toqazo qiladi. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, bo‘lajak o‘qituvchilarni tarbiyaviy jarayonlarni loyihalash mahsuli bo‘lgan yangi usullar, texnologiyalarni to‘plash, har tomonlama chuqur tahlil qilish va ommalashtirish bilan bog‘liq bir qator muammolar o‘z yechimini kutmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. -T.:”O‘zbekiston” – 2017 y. 295 – 297b.

2. Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston demokratik o‘zgarishlar, keng imkonyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda. –T.: O‘qituvchi MU MCHJ, 2021. 7 b.

3. IbraimovX., Quronov M. Umumiy pedagogika [Matn].Darslik. T., "Sahhof", 2023, 416-bet.

4. Ibraimov X., Quronov M., Ibragimova F. Pedagogika tarixi va nazariyasi [Matn]. Darslik. - T., "Sahhof", 2023.392-bet.

5. Ota-ona - murabbiy [Matn] / X.Ibraimov, M.Kuronov, J.Fozilov, F.Zaripov; - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2024. - 220 b.

6. X.Ibraimov va boshqalar.Najot tarbiyada. -T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. -2025. – 60 b.

7. X.Ibraimov va boshqalar. Go‘zal hulq modellari. – Toshkent.:“Ilm ziyo zakovat” nashriyoti. -2025 y. 80-b.